

Стан екологічної безпеки під час бойових дій

Наталія Косміна,

канд-ка юрид. наук, Харківський НДЕКЦ МВС, м. Харків, Україна,
ORCID: <http://orsid.org/0000-0002-9334-1036>, e-mail: n.n.kosmina@ukr.net

Розглянуто проблемні питання судово-експертної діяльності, пов'язані з пошкодженням і забрудненням ґрунтів, забрудненням атмосфери, стічних вод і питної води. Узагальнено прямий негативний вплив на навколишнє середовище, що спричиняють викиди токсичних речовин в результаті бомбардувань, пошкодження нафтопереробних заводів, водоочисних і каналізаційних споруд.

Ключові слова: пошкодження ґрунтів; стічні води; питна вода; споруди; екологічна безпека.

The state of environmental security during hostilities

Nataliya Kosmina

The paper outlines pressing issues of forensic expert activity associated with soil damage and pollution, pollution of the atmosphere, sewage and drinking water. This research generalizes the direct negative impact on the environment caused by the emission of toxic substances as a result of bombing, damage to oil refineries, water treatment and sewage facilities.

Keywords: soil damage; sewage; drinking water; buildings; environmental security.

Унаслідок складної ситуації, що спричинена бойовими діями в Україні, держава стикнулася з новими викликами, пов'язаними з питаннями безпеки, подоланням гуманітарної й економічної кризи тощо.

Стан довкілля Донбасу як найбільш техногенно навантаженого регіону України та Європи ще до початку військового конфлікту викликав серйозне занепокоєння, а в умовах бойових дій екологічна ситуація може стати катастрофічною. Критичною на сьогодні залишається проблема забруднення поверхневих та підземних вод. Через непоодинокі порушення роботи систем водопостачання і водовідведення відбуваються аварійні скиди речовин, що забруднюють, у водні об'єкти. Особливу загрозу становлять підтоплення шахт, що використовували як сховища відходів.

Тривалий час вважали, що природа сама здатна піклуватися про себе. Сьогодні стає ясно, що це є загальною помилкою. Людина вже давно стерла межі між природним і штучним, підпорядкувавши технологіям навіть власну природу. Влада над природою зробила нас — людей — об'єктами техніки [1].

До того ж у результаті двох світових війн та тривалої неконтрольованої військової діяльності значні території України залишаються забрудненими вибухонебезпечними предметами, внаслідок чого існує небезпека для життя громадян та провадження господарської діяльності.

Нашою метою було окреслити реальне екологічне становище в Україні та найважливіші екологічні питання, які потрібно вирішувати після завершення війни.

Основні екологічні проблеми:

- пошкодження інфраструктури (зокрема, атомних електростанцій, нафтопереробних заводів, баз, автозаправних станцій, розподільчих трубопроводів), які можуть спричинити витікання шкідливих речовин;
- пошкодження підприємств агрокомплексу, а також хімічних заводів, заводи з випуску мінеральних добрив та азотної кислоти, розчинів аміаку, полімерів;
- вибухи, що призвели до пошкодження ферм та загибелі тварин, що знаходилися в них (забруднення ґрунту, розпад трупів скотта призводить до забруднення атмосфери, розповсюдження бактеріальних інфекцій, поява ризику збільшення онкологічних захворювань у населення, забруднення стічних вод, ставків, озер, питної води);
- після ліквідування руйнувань житлових будинків у відходах після вибухів може бути знайдено асбест;
- пошкодження лісових масивів, лісонасаджень, тваринного світу, лісів, заповідників;
- мінування орної землі; воронки, снаряди, що не вибухнули і містяться в ґрунті; сплави снарядів, що містять залізо, алюміній, магній, хром, сірку, мідь і можуть мігрувати в ґрунті, входити до складу харчових ланцюжків, впливаючи на тварин і людей;
- під час вибухів в атмосферу виділяються хімічні сполуки, нітрати, нітрити, азот, вуглекислий газ, закись азоту, діоксид азоту, формальдегід, пари ціаністої кислоти, азот, а також велика кількість токсичної органіки,

що можуть спричинити кислотні дощі, які змінюють кислотність ґрунту та призводять до опіків рослин (у першу чергу, до них особливо чутливі хвойні дерева), негативно впливають на організм (зокрема, слизову тканину та органи дихання) людей, ссавців і птахів;

- окопи, бліндажі, огороження воєнізованих загонів шкодять ґрунтам і лісонасадженням; порушують ґрунтовий покрив також снаряди, що не вибухнули, їх уламки, понівечена та спалена техніка та будівлі;
- міграція населення міст з пошкодженою інфраструктурою; перетворення окремих міст на звалища будівельних відходів; зміна демографічної ситуації неминуче вплине на охорону природи у багатьох благополучних регіонах;
- руйнування очисних споруд і гребель, порушення роботи організацій, які займалися водопостачанням та очищенням стічних вод, які без очищення просто потрапляють у водоймища, особливо у місцях активних бойових дій;
- пошкодження верхнього шару ґрунту через переміщення важкої техніки, потрапляння в атмосферу пилу та радіонуклідів.

Після війни нам доведеться ліквідувати наслідки бойових дій — руйнування екосистем, забруднення ґрунтів, зменшення біорізноманіття, зростання кількості шкідників у лісах. Відновлення країни вимагатиме значної кількості

природних ресурсів, а це неминуче супроводжуватиметься значними викидами парникових газів.

Оскільки значне хімічне забруднення ґрунтів і вод є неминучим, то після війни важливо подбати про ефективну систему моніторингу стану навколишнього природного середовища, фіксування реального обсягу заподіяної шкоди та вживання найефективніших заходів, щоб уникнути подальшого погіршення ситуації та відновити екосистеми до безпечного стану для людей та дикої природи [2].

Необхідно, щоб план відновлення України містив заходи щодо відновлення та збереження екосистем, у плани відновлення населених пунктів було внесено природоорієнтовані рішення та заходи щодо адаптації до змін клімату. Насамперед необхідно відновлювати довкілля, потім ресурси — пісок, щебінь, деревину, причому так, щоб не нашкодити довкіллю ще більше.

Перелік джерел посилання

1. Мельник В. Хімічні реакції, яких ми не бачимо. Як на наше здоров'я впливають залишки російських ракет / Вікна. 06.11.2022. URL: <https://vikna.tv/styl-zhyttya/zdoroviyata-krasa/yak-vijna-vplyvaye-na-ekologiyu-ukrayiny-ta-zhyttya-lyudej/> (дата звернення: 09.03.2023).
2. Омельчук О., Садогурська С. Природа стогне від війни / Дзеркало тижня. 27.03.2022. URL: <https://zn.ua/ukr/ECOLOGY/priroda-stohnevid-vijni.html> (дата звернення: 09.03.2023).

Типові слідчі ситуації під час розслідування державної зради в умовах воєнного стану

Михайло Котюк,

НДІ вивчення проблем злочинності ім. академіка В. В. Сташиса, м. Харків, Україна,
e-mail: mk310898@gmail.com

Досліджено актуальні проблеми типових слідчих ситуацій під час розслідування державної зради в умовах воєнного стану. Обґрунтовано, що важливим критерієм типізації ситуацій розслідування державної зради та найбільш оптимальним інформаційним джерелом виокремлення типових слідчих ситуацій кримінального правопорушення є власне джерело відомостей про факт державної зради, спосіб учинення та наявність або відсутності відомостей про особу злочинця. Зазначено, що проблеми типізації слідчих ситуацій під час розслідування таких кримінальних правопорушень є пріоритетним напрямом досліджень у криміналістиці та важливим для сучасної практики. Визначено найбільш перспективні напрями подальших досліджень.

Ключові слова: державна зрада; воєнний стан; типові слідчі ситуації; збирання доказів; криміналістичні знання; тактичні операції.